

som er hans egentlige uttrykk, og han lengter tilbake til jazzen i New York, der han har sitt eget. Før krigen ble han kjent med fiolinisten Shea, som han lenge tror er omkommet. De møtes nå igjen. Et skipsforlis danner dramatisk høydepunkt i fortellingen. Hovedpersonenes gjenreising etter sine eksistensielle forlis er selve melodien.

Kjærligheten er et hovedtema – kjærligheten mellom mennesker, til musikk og til steder. Lengselen etter tilhørighet er et led-sagende tema, i dette finner hovedpersonen sin forløsning.

Bredesen er lege med praksis i Bergen. I sine miljøskildringer fremstår han som fortrolig og interessert. Kjennskapen til musikk er åpenbar, og formidlingen av denne blir drivende. Han er opptatt av sine figurer og får dem til å virke levende. Historien er god. Titlene henspiller både på musikkstykker og på hovedtematikk. Språket er generelt dagligdags, men gir et ujevnt inntrykk. Dette er romanens svakhet. Overtydigheten blir tidvis plagsom og lite elegant, hvilket da medfører assosiasjoner til føljetong- og krimsjangeren. Noen andre litterære grep gir heller en følelse av brudd enn av henførelse. Dette bedrer seg utover i romanen. Personenes karakterer og drama blir stående og griper.

Det er angitt at *Skyggelek* kan leses som en frittstående roman. Jeg vil tro det er en fordel å lese *Speilbilder* først.

Romanen er alt i alt leseverdig, men kanskje helst for dem med interesse for de karakteristika som er nevnt.

Nina Helene Alnes

Vinderen DPS
Diakonhjemmet Sykehus

Litteratur

1. Holte K. Musikalsk leseglede. Anmeldelse av: Bredesen Ø. *Speilbilder*. Tidsskr Nor Lægeforen 2007; 127: 936.

Vann – poetiske blikk

Ritland JS.

Vannmerker

47 s. Oslo: Aschehoug, 2009. Pris NOK 249
ISBN 978-82-03-19512-9

Jon Ståle Ritland er øyelege og forfatter. Han har tidligere utgitt diktsamlingen *Kroppsvistasjoner* (1). Enkelte minnes kanskje at Ritland alt som medisinstudent i Oslo publiserte dikt under signaturen «JSR». Da *Æsculap* intervjuet ham i 1991, uttalte han: «Jeg synes dikt er en måte å definere seg selv på, en måte å se hvor man står i forhold

til resten av verden» (2). Det er et slikt eksistensielt ståsted som også preger hans nyeste diktsamling *Vannmerker*.

Det formgivende prinsippet i *Vannmerker* er den kjemiske formelen for vann, hvilket gjenspeiles i samlingens tre deler: *H* (Hydrogenesis), *2*, og *O* (ved sirkelens ende). Nok en gang trekker Ritland veksler på medisinsk innsikt i diktningen, men poesien er langt mer enn en lek med kjemiske og anatomiske begreper. Hans språklige univers preges av betraktninger over celleklumpers opprinnelse og menneskets opphav (i bokstavelig forstand). Vannet fremstår som en eksistensiell grunnbetingelse, noe som eksempelvis kommer til uttrykk i diktet *Før minnene skaper deg*: «havet pulserer i deg som dønningene mot en strand / det store kretsløpet og det lille / der hjertet søker ut av seg selv.»

Ritland frister oss inn i det poetiske laboratoriet med sin «krysspoesi» – dikt over to kolonner hvor det ikke alltid er like opplagt hva som er den «riktige» lesingen. Leseren må selv finne en vei gjennom teksten, og valg av perspektiv – horisontalt eller vertikalt – gir opphav til ulike betydninger der ulike tekstlige elementene interferer, lik bølger i vann.

Vannmerker er en diktsamling som synliggjør menneskers forbindelse til vannet, havet og kretsløpene, og hvor diktene inviterer til refleksjoner om opprinnelse, tilhørighet, bevegelse og flyktighet. De utfordrer oss i form og innhold, og under overflaten kan vi ane strømningene av en ny liturgi: Av vann er du kommet, til vann skal du bli.

Jan C. Frich

Institutt for helseledelse og helseøkonomi
Universitetet i Oslo

Litteratur

1. Frich JC. Molekylærbiologisk poesi. *Tidsskr Nor Lægeforen* 2004; 124: 3252–3.
2. Molteberg E. JSR debuterer med flammer. *Æsculap* 1991; nr. 4: 13.

Kunsten å forstå migrene

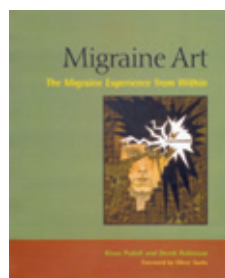
Podoll K, Robinson D.

Migraine art

The migraine experience from within. 379 s, ill. Berkeley, CA: North Atlantic Books, 2008.

Pris USD 35

ISBN 978-1-55643-672-7

Forbinder du migrene med noe triivielt og kjedelig, bør du kanskje lese dette. Migreneaura utgjør et bredt spekter av nevrologiske og nevropsykologiske symptomer. I 1870

foreslo Hubert Airy at den visuelle auraen ved migrene kunne representere et «veritabelt fotografi» av en sykkelig prosess i hjernen. I dag tror vi at denne prosessen er det elektrofysiologiske fenomenet «cortical spreading depression». Likevel er migrene en gåtefull tilstand.

Begrepet «migrenekunst» har tidligere vært omtalt i *Tidsskriftet* (1). Nå foreligger det altså en utgivelse basert på analyser av 562 tegninger og malerier av migreneopplevelser. Ved hjelp av drøye 300 illustrasjoner og omfattende tekst med nærmere 700 litteraturreferanser beskrives og tolkes symptomer. På denne måten formidles ikke bare migreneopplevelser, men også ideer om hvilke hjerneprosesser som kan være involvert. Hvordan sykdom kan bidra til menneskelig kreativitet og sågar religiøse og paranormale fenomener belyses også.

Noe av innholdet, inklusive ti sider om utav-kroppen-opplevelser, befinner seg i grenselandet mellom vitenskap og metafysikk. Forfatterne forsøker å gi rasjonelle forklaringer, og de trekker aldri over grensen til det useriøse. Et gjennomgående trekk er ønsket om å underbygge at en rekke fascinerende fenomener (cenesthopatia, macrosomatognosia, chromatopsia, autoscopia m.fl.) kan representere migreneaura, og at disse forekommer langt hyppigere enn det klinisk erfaring tilsier. Til tider er aurabegrepet utvannet, og av og til brukes begrepet «migrene» som symptombeskrivelse. Dette bidrar ikke til å styrke argumentasjonen.

En åpenbar innvending er at ulike kunstneriske metaforer for samme fenomen kan være benyttet, og at disse er tolket som ulike fenomener. Det refereres ofte til anekdotiske pasientbeskrivelser fra slutten av 1800-tallet, en tid da hysteri var en utbredt forklaring på nevropsykologiske fenomener. At etiologien i enkelte tilfeller kan ha vært migrene, er nok sannsynlig, men andre tilstander som delir, psykose eller epilepsianfall kan ikke alltid utelukkes. Ifølge skeptikere finnes det ingen vitenskapelige rapporter om komplekse hallusinasjoner der gjeldende kriterier for migrene med aura er oppfylt eller der migrenen ikke er komplisert av epilepsi. Migrenekunstnerne som er beskrevet her, er ikke diagnostisert, og komorbiditet er følgelig ikke beskrevet. Når alt dette er sagt, er *Migraine art* både en kunstbok og en lærebok – med flott gjen-gitte illustrasjoner og en velformulert, om enn noe traust, saklig begrunnet tekst.

Denne utgivelsen kompletterer et område av medisinen der det fortsatt er svært begrenset kunnskap. Den er et viktig bidrag til å unngå uheldig medisinsk reduksjonisme, og gir nødvendig innsikt for bedre å forstå migrene som sykdomstilstand og kulturelt fenomen. For å sitere Jonah Lehrer: «Vitenskapen trenger kunsten for å ramme inn mysteriet, men kunsten trenger vitenskapen for at ikke alt skal være et mysterium.» *Migraine art* er et omfattende,

holistisk og uforlikkelig bidrag til migrenens og spesielt migreneauraens semiologi. Den bør vekke interesse hos alle som på en eller annen måte er berørt av tilstanden.

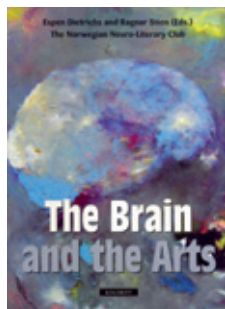
Karl B. Alstadhaug
Neurologisk avdeling
Nordlandssykehuset
Bodø

Litteratur

1. Bollig G, Undall E, Mørland T et al. Migrene og kunst. Tidsskr Nor Lægeforen 2005; 125: 777-8.

Hjernen og kulturen – på engelsk

Dietrichs E, Stien R, red.
The brain and the arts
307 s, ill. Oslo: Koloritt forlag, 2008.
Pris NOK 365
ISBN 978-82-92395-64-6

Bøker om skjæringspunktet mellom medisin og kunst og kultur blir det aldri for mange av. Når denne boken dessuten har sitt utgangspunkt i et genuint entusiastisk norsk fagmiljø, er forventningene store. *The*

brain and the arts innfrir forventningene og er til å glede seg over og bli klokere av. I 2006 utgav Den norske nevrologiske klubben ved redaktørene Espen Dietrichs & Ragnar Stien *Hjernen og kulturen* (anmeldt i Tidsskriftet nr. 24/2006, s. 3330). To år senere foreligger det en engelskspråklig og lett omarbeidet versjon med gjenkjennelig layout.

Det er fem deler: en ny innledning (ved redaktørene), sykdom hos kunstnere, sykdom i kunsten, sykdom i historien og fra medisins historie. I 19 kapitler, de fleste med én lengre og én kortere beskrivelse, presenteres et mangfold av eksempler på sammenhengen mellom kultur og medisin. Eksempelene er oftest knyttet til personer, som regel kunstnere. Flere av kapitlene er tidligere publisert i andre fora, gjerne i en litt annen form.

Selv om utgangspunktet også denne gang er neurologiske tilstander og fenomener i kunsten, er perspektivet noe utvidet, sammenhengen tydeligere og eksemplene mer internasjonale enn i den norske utgivelsen fra 2006. Listen over kunstnere og andre som omtales, er for lang til å gjengis, men blant de nye navnene som dukker opp er Henrik Ibsen, Bjørnstjerne Bjørnson, John Locke, Friedrich von Schiller, Vladimir Bekhterev, Hjalmar Gullberg og Woody Guthrie. De to sistnevnte presenteres i korte «snutter» (som det ble kalt

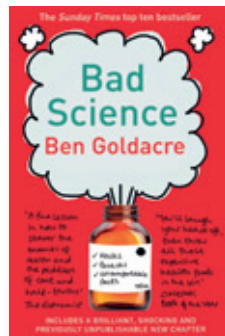
i forordet til den norske versjonen). Johan A. Aarli beskriver Gullbergs myasthenia gravis og Petter Strømme konsekvensene av Huntingtons sykdom hos Guthrie.

Medregnet *Hjernen og kunsten* (2005) har de to redaktørene og deres kolleger utgitt tre bøker. Utviklingen har vært meget positiv – enkeltbidragene er blitt bedre, redigeringen strammere og den grafiske utformingen av høyere kvalitet. De mange og gode fotografier og andre illustrasjoner må nevnes spesielt. Nå er også et stikkordregister på plass. I engelsk språkdrakt, om enn ikke helt uten språklige skjønnhetsflekker, utvides selvsagt den potensielle leserkretsen betydelig. Og mange lesere, det fortjener både forfattere, redaktører og ikke minst Den norske nevrologiske klubben, et strålende eksempel på det kreative og kompetente vidsyn som finnes blant norske leger.

Magne Nylenna
Helsebiblioteket

Hva slags fag har du tilhold i?

Goldacre B.
Bad science
325 s, ill. London: Harper Collins Publishers, 2008. Pris GBP 9
ISBN 978-0-00-728487-0

Min gode venn Rolf L., som er fysiker av utdanning og en av de mest opplyste mennesker jeg kjenner, fører meg med informasjon om bøker som jeg ellers ikke hadde visst om – og langt mindre lest. Det er blitt mye om

Feynman, kaosteori, evolusjonsbiologi og annen allmenndannelse opp gjennom årene. I forrige måned kom en usedvanlig bekymret Rolf med Ben Goldacres *Bad science* og et forsiktig formulert spørsmål av type «Hva slags fag har du egentlig tilhold i, Lars?». Boken har fått meg til å stille det samme spørsmålet selv.

Ben Goldacre (f. 1974) er en engelsk lege og psykiater som skriver en ukentlig «bad science»-spalte i avisen *The Guardian*. Dette er hans første bok. Her bolttrer han seg med en serie fortellinger om «vitenskap» på avveie, og han har en mengde eksempler å ta av: Forskjellige avgiftningskurer, homøopati, antioksidanter, omega-3-fettsyrer og andre ernærings supplementer omtales med varierende detaljrikdom. Innimellom raljeres det storartet med forskjellige mer eller mindre selvbestaltede «eksperter» med velutviklet medietekke og mer

vakleворne akademiske kvalifikasjoner. Noen av de mest eksponerte i England omtales med betydelig perfiditet, men eksemplene er neppe helt irrelevante – vi har liknende typer her i Norge også... Farmakologien – og spesielt den farmasøytiske industrien – får også sin tilmålte (og velfortjente!) kritikk, og noen av de senere årenes skandaler – med bl.a. fortegnet og selektiv publisering (COX-2-hemmere, SSRI, 5-HT₃-antagonister m.m.) – omtales kortfattet. Inneklemt mellom eksemplene finner vi innsiktsfulle kapitler om placeboeffekten, de mange fallgruvene ved bruk av statistisk metode og medikaliseringen av livets gjengse fortredeligheter. Goldacre skriver også informativt om et område hvor han har mye og relativt unik innsikt, nemlig om grensesnittet mellom «vitenskap» og journalistikk og om hvordan vitenskapsnyheter blir produsert og (burde vært) kvalitetskontrollert.

Bad science fremstår som kjærlighetsbarnet til en innsiktsfull pedagog som både kan og vil formulere seg. Den gir kanskje ikke så mye ny og basal innsikt, men det har neppe vært forfatterens intensjon. Goldacre skriver både for leg og lærd, og språkføringen, eksemplene og indignasjonen ligger på høyt nivå. Den anbefales som ferie- eller sengelektyre for alle som vil lære mens de underholdes (eller omvendt!) og for dem som fra før har interesse for «hacks, quacks and uncomfortable facts», og burde vært pensumlitteratur for medisinstudenter. Dere som kjøper den (den koster i overkant av en femtilapp i britiske nettbutikker) har noe å se frem til!

Og bemerkningen «Hva slags fag har du egentlig tilhold i, Lars?» er vel egentlig et spørsmål til oss alle: Hvordan i alle dager har vi stelt oss slik at nyhetsmediene i folkeopplysningens navn kan befordre alt dette våset vi daglig utsettes for?

Lars Slørdal
Avdeling for klinisk farmakologi
St. Olavs hospital